

Estetika jako vědní disciplína – předmět estetiky

1750 – Alexander Baumgarten: Aesthetica (lat.) Frankfurt n.M.

estetika – nauka o krásnu

1781 – Immanuel Kant: Kritika čistého rozumu – v ní definice,

(Kritika soudnosti 1790)

estetika – nauka o vnímání (řec. aisthétis)

1835 – Georg Friedrich Wilhelm Hegel: Estetika

1853 – Karl Rosenkranz: Ästhetik des Häßlichen

1955 – Benátky – mezinár. estetický kongres – separační tendence estetiky

Předmět estetiky

- tři oblasti krásna – A. Příroda (základ pro vznik estetického cítění)

B. Mimoumělecké lidské výtvořky (kvantitativní převaha)

C. Umění (nejvíce teoretické pozornosti)

- předmět teorie umění – umění samotné jako celek i ve všech složkách
- předmět estetiky – jen otázka vnímání a citové roviny vnímání

Vztah estetiky a jiných vědních oborů

- k filozofii – estetika jako „filozofie krásy“ , „filozofie umění“, dnešní filozofii patří už jen ontologie a gnoseologie (poslední osamostatněné disciplíny – etika, estetika)
- k psychologii – proces tvorby i vnímání
- k fyziologii – vyšší nervová činnost, fyziologie vnímání aj.
- k sociologii – hodnocení krásy, krása a vnímání jako společenský fenomén
- k ekonomice – estetiky zboží, otázka uměleckého trhu aj.
- k etice a pedagogice – vztah krásy a dobra, výchova uměním
- k historickým naukám – dějiny umění, dějiny kultury, vývoj společenského statutu umělce a umění
- k náboženství
- k teorii jednotlivých uměleckých oborů (estetika a teorie hudby aj.)

Estetika antického starověku

Řecko

1. Celkově příznivé podmínky pro vzdělanost a umění

2. Tendence k řádu a harmonii

Kalokagathie (kalos = dobrý, aghatos = krásný)

(F.Utitz upozorňuje, že v Řecku i renes. Itálii se považovalo za nevhodné v něčem vynikat (bylo by to na úkor jiných dovedností, Baltazar da Castiglione – renes. výchova šlechticů – výchova k harmonii, nelze v ničem vynikat)

(F.Nietzsche poukazuje, že v Řecku se vedle tendence k harmonii objevuje i tendence „dionýzovská“, nespoutaná, expresivní)

3. Tendence k objektivitě, **mimésis** = napodobení, realismus – naturalismus

4. Estetika v antickém Řecku dosud není systémem

Hesiodos – krása ženy (kalon kakon – krásné zlo)

Homér – krása lidí obecně (např. krása bojujícího jinocha)

Pythagoras (6. st. př.n.l.) – hudební intervaly 1:2:3 = poměr obsahu kužele, koule a válce o stejném kruhovitém průměru, poměr malých celých čísel – tzv. harmonie sfér – základní zákonitosti vesmíru (návaznost – Kepler – Harmonia mundi)

Polykleitos (5.stol.) – číselný proporční systém (Lyssipos, Praxiteles – 4.stol.)

Démokritos (5. st. př.n.l.)

Otázka původu umění

A. umění je dar múz (bohové, genialita....)

B. umění se lidé naučili od zvířat (tkaní, zpěv, stavění...)

Účel umění – 1. Užitečnost, 2. Zábava, 3 Mravní zušlechtnění

Stanovil 4.základní barvy: černá – hrubé, bílá – sladké, červená – teplé, zelená - harmonické

Gorgias (5.st.př.n.l.)

Umění – krásný klam („kdo klame v umění, je spravedlivější než ten, kdo neklame“), otázka iluzivnosti v umění

Účel umění – Uklidnit, utišit člověka, vyvolat soucit

Sokrates (469-399)

- kameník (otec sochař)

- podřizoval krásno a estetiku etice a mravnosti

- prosazoval pojmy kalokagathie a napodobení

Účel umění – užitečnost ve smyslu etiky

Platón (427-347)

- také mimésis a realismus a naturalismus

- ve filozofii idealismus – idea krásy je jednou z nejvyšších

- umění hodnotí nízko

- umění není stínem idejí, ale stínem stínů

estetika už jako ucelená nauka

Stupnice krásy (v dialogu Symposion):

1. Nejnižší - tělesná

2. Vyšší - duševní

3. Ještě vyšší - společenská

4. Nejvyšší – ideální (nedostupná)

Spis Dialogy o kráse

Dialog Kratylos – ideje – běžné věci jsou stínem idejí,

umění je napodobuje, je tedy stínem stínů

- kritika dionýského pojetí umění

Aristoteles (384-322)

Zakladatel obecné teorie umění (Platón – zakladatel estetiky)

Spis Poetika (v něm mj. první rozbory děl)

Pojem **unitas multiplex** – jednota v rozmanitosti (krásný je celek, který má v souladu jednotlivosti)

Spojuje uměleckou tvorbu s poznáním

Umělecké dílo je nový výtvar, nikoli mechanické zobrazení (napodobení)

Typizace – umělec provádí „očistný“ výběr ze skutečnosti

Teorie katarze – očistění, vykypění vášní, pak znovu rovnováha

Po katarzi znovunastolení rovnováhy („rovnováha šťáv“)

Klasifikace umění

1. Podle účelu:
 - A. Užitná (slouží účelu)
 - B. Mimetická (účinky plynoucí z katarze)
2. Podle prostředků:
 - A. Výtvarná (barvy, tvary tóny..)
 - B. Múzická (tanec, divadlo, poezie, hudba ..)
3. Podle předmětu:
 - A. Umění představuje lidi lepší než jsou (tragedie idealizuje)
 - B. Umění představuje lidi horší než jsou (komedie karikuje)
 - C. Umění představuje lidi takové, jací jsou (nenašel ve své době příklad.....?)

Vitruvius (1. st.př.n.l.)

Deset knih o architektuře – obhajoba symetrie a mimésis

Plotinos (1.st.př.n.l.)

Zastává volné umění proti účelné architektuře, popisy děl

Cicero (106-43 př.n.l.)

Mužská krása (důstojnost) – ženský krása (půvab)

